

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. משכו במנה ... עד שעמד במאתים נותן מאתים ... משכו במאתים ... עד שעמד במנה נותן מאתים ... לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש ... מה שפדה פדוי ואין נותן אלא מנה ... אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי.....2
- ב. וכל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים פטורות.....4
- ג. וכל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא ... הנשים חייבין חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים.....5
- ד. אשה מניין כשהוא אומר איש אמו ואביו תיראו הרי כאן שנים.....6
- ה. האב חייב בבנו למולו.....6
- ו. ולפדותו.....8
- ז. וללמדו תורה.....9
- ח. ולהשיאו אשה.....10
- ט. וללמדו אומנות וי"א אף להשיטו במים.....11
- י. והיבא דלא מהליה אבוא מיחייב בי דינא למימהליה.....12
- יא. והיבא דלא מהליה בי דינא מיחייב איהו למימהל נפשית.....13
- יב. איהי מנלן דלא מיחייבא ... אותו ולא אותה.....13
- יג. והיבא דלא פרקיה אבוא מיחייב איהו למפרקיה.....14
- יד. ואיהי מנלן דלא מיפקדה ... וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו אינו מצווה לפדות אחרים 14
- טו. כל בכור בניך תפדה בניך ולא בנותיך.....15
- טז. הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו.....15
- יז. היבא דאיבא חמש משועבדים וחמש בני חורין ... מלוה דכתיב באורייתא לאו ככתובה בשטר דמיא והילכך מצוה דגופיה עדיף.....15
- יח. לפדות את בנו ולעלות לרגל פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל.....16
- יט. היו לו חמשה בנים מחמש נשים שחייב לפדות כולן.....16
- כ. בכור מנחלה ... ראשית אוננו.....16
- כא. והיבא דלא אנמריה אבוא מיחייב איהו למיגמר נפשיה.....17
- כב. כל שמצווה ללמוד מצווה ללמד וכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד ... דלא מיחייבה למילף נפשה ... שאין אחרים מצווין ללמדה ... את בניכם ולא בנותיכם.....18

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

בג. הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו ... אם בנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו
בנו קודמו.....20

כד. ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם א"א לו בלא אשה ישא
אשה ואח"כ ילמוד תורה ... הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה ... ולא פליגי הא לן והא
להו 21

כה. בן עשרים שנה ולא נשא אשה ... כל ימיו בהרהור עבירה ... כיון שהגיע כ' ולא נשא
אומר תיפח עצמותיו.....22

דף כט.

א. משכו במנה ... עד שעמד במאתים נותן מאתים ...
משכו במאתים ... עד שעמד במנה נותן מאתים ... לא
יהא כח הדיוט חמור מהקדש ... מה שפדה פדוי ואין נותן
אלא מנה ... אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי

הקדש קונה בכסף לבד, וכן הקונה מהקדש קונה בכסף לבד, ובמקום הפסד
להקדש אין משיכה לבד קונה.

וכבר התבאר לעיל דף כח: שהגזבר שמכר חפץ של הקדש ונשתנה השער
ידו על העליונה¹. כיצד הרי שמשך ההדיוט את החפץ של הקדש במנה, ולא
הספיק לפדותו ליתן דמיו לגזבר עד שעמד במאתים, אם לא רצה לבטל
המקח² נותן מאתים, שנאמר ונתן הכסף וקם לו³, והרי לא נתן עדיין הכסף,
וכשהוקר ברשות הקדש הוקר⁴.

¹ רמב"ם הלכות מכירה פרק ט הלכה ב

² אך אין הלוקח חייב לקנותו וליתן מאתים. מאירי שם, וכ"מ מלשון הרמב"ם שם שכ' ואם הוקר החפץ חוזר
בו, היינו שהקדש חוזר בו, אבל לא שיכריח את הלוקח לקנותו.

³ לא נמצא פסוק כזה בכל התורה אולם נאמר (ויקרא כז פסוק יט) ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו
ויוסף חמשית כסף ערפך עליו וקם לו

⁴ תוספתא ערכין שם ובריתא בקדושין כט א ורש"י; רמב"ם מכירה שם וערכין פ"ז הי"ב; ש"ך חו"מ סי' קצט
ס"ק ב. ועי' נדה"מ שם ס"ק ד במעם שאין חוששים שהלוקח שמשך יאמר להקדש נשרפו חמך בעליה, ועי'
להלן בשם המאירי בגזבר שנתן דמים ולא משך.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

משכו במאתים, ולא הספיק לפדותו כלומר ליתן הדמים עד שעמד במנה, נותן מאתיים⁵, שלא יהא כח הדיוט חמור מהקדש, שאילו משכו מיד הדיוט ישלם כל מעותיו, שקנאו במשיכה וברשות הלוקח הוא שהוזל⁶.

פדאו במאתים – שקנה חפץ מההקדש במאתים ונתן המעות – ולא הספיק למשכו עד שהוזל ועמד במנה, נותן מאתיים, משום ונתן הכסף וקם לו.

פדאו במנה, ולא הספיק למשכו עד שהוקר ועמד במאתים, מה שפדה פדוי ואינו נותן אלא מנה⁷, ואין אומרים כאן לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש, והרי אילו קנה מן ההדיוט היה המוכר יכול לחזור בו כל זמן שלא משך, לפי שאף ההדיוט היה צריך לקבל עליו "מי שפרע" – קללת בי"ד למי שחוזר בו אחר נתינת כסף, וכיון שההדיוט אינו יכול לחזור בו בלא מי שפרע, כמו כן הקדש לא יחזור בו⁸, שכיון שמידה זו מגונה שמקבלים עליה ההדיוטות מי שפרע, אינו בדין שיתנהג בה ההקדש⁹.

וכן הגזבר שקנה להקדש ונשתנה השער ידו על העליונה, כמו שהתבאר לעיל דף כח: כיצד נתן דמים של הקדש בפירות¹⁰, אף על פי שלא משך הפירות, אם הוקרו, קנה כדין תורה. ויש שכתבו שאף על פי ששורת הדין שאין המוכר יכול לחזור, מכל מקום בשם שבהדיוט תיקנו שיכול לחזור לטובת הלוקח, שלא יאמר לו המוכר נשרפו חטיף בעלייה¹¹, אף בהקדש כן, שלא יאמר המוכר ברשות הקדש נשרפו¹².

⁵ תוספתא ערכין שם וברייתא קדושין שם; רמב"ם שם ושם; ש"ך חו"מ שם.

⁶ רש"י שם. ועי' תוס' ושאר ראשונים שם למה צריך למעם של לא יהא כח הדיוט וכו' והלא אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכבר אמר מאתיים. ובתוספתא ערכין שם אמרו באמת על דין זה של משכו במאתים כו' הטעם של אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט. והרמב"ן ז"ל (חילק) דכי אמרינן אינו יכול לחזור בו באמירה לבד דוקא כשלא נשתנה השער וכופין אותו מדבריהם שלא יהא חוזר בדבורו לגבי הקדש הא אם נשתנה השער אינו קונה אלא בכסף דבר תורה ע"כ. ולדברי המחבר שלא חילק יש לתרץ דאמירה לבד הוא מדבריהם שאין זה כנדר נמור וכשקבל הכסף הוא דין תורה כמבואר ריש פ"ג דדין תורה מעות קונות ואם הוזלו הפירות חוזר שהרי לא משך וזה אינו מבואר בגמרא אבל המחבר עשה כדין היתומים שיתבאר למטה בנתנו הדמים ולא משכו הפירות והוזלו. ובהשנות א"א א"כ אם רצה חוזר וכו'. מ"מ שם

⁷ ברייתא בגמ' שם, ובתוספתא ערכין שם בשינוי לשון; רמב"ם ערכין פ"ז הי"ג. ועי' רמ"א בשו"ע חו"מ קצט ד ובקצוה"ח ונתה"מ שם אם גם בהקדשות שלנו שהם לעניים כן,

⁸ גמ' שם ותוס' ד"ה אטו הדיוט; רמב"ם שם.

⁹ רשב"א שם.

¹⁰ רמב"ם שם

¹¹ כמו שהתבאר לעיל דף כח:

¹² מאירי גימין עמ' 217, ועי"ש שלדעת החולקים – והוא הרמב"ם – כ' שמשום כבוד הקדש מרח ומציל. ועי' נתה"מ סי' קצט ס"ק ד שכ' ב' מעמים שבשל הקדש לא שייך החשש של נשרפו חטיף בעליה.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ואם הוזלו הפירות, חוזר הגזבר, שהרי לא משך, ולא יהא כח הדיוט¹³ חמור מכח ההקדש¹⁴. ויש חולקים וסוברים כיון שהקדש כל קנינו בכסף, בין שקנו מהקדש ובין שהקדש קנה, לכן אף גזבר הנותן כסף להדיוט אינו יכול לחזור אפילו הוזל החפץ, ואין אומרים לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש, מאחר שאף הדיוט אינו חוזר בו בלי מי שפרע¹⁵.

קנה הגזבר להקדש פירות במשיכה, ולא נתן דמים, והוקרו, אין המוכר יכול לחזור בו, אף על פי שקניית הקדש היא בכסף, שלא יהא כח הדיוט חמור מן הקדש, ובהדיוט כשמשך אינו יכול לחזור בו¹⁶. הוזלו הפירות יכול הקדש לחזור, שאין הקדש קונה בלא דמים¹⁷.

נחלקו הפוסקים בהקדש ביהכנ"ס והקדש צדקה לעניים¹⁸, אם דינם כהקדש שקונה בכסף לבד, או דינם כיתומים כמבואר בגיטין דף נב: שאין קונים אלא במשיכה.

ב. וכל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים

פטורות

¹³ ואף על פי שאילו הדיוט היה קונה ונותן דמים והוזל, לא היה יכול לחזור בו בלא מי שפרע, והרי במקום מי שפרע בהדיוט ההקדש אינו חוזר בו וכן הקשו הרשב"א והר"ן והמ"מ על הרמב"ם, עיין אור שמח שם; אבן האזל שם. ועי' כ"מ במש"כ ליישב ד' הרמב"ם ומה שתמה עליו במל"מ שם כיון שתקנת המשיכה היתה למוכת הלוקח, שלא יאמר לו המוכר שקיבל המעות נשרפו חטיף בעלייה, כל שכן כשהקדש הוא הלוקח שתיקנו להקדש תקנה זו שלא יפסיד, אלא שהקדש אינו בר קבלת מי שפרע, אבל כשהדיוט הוא הלוקח מהקדש, לא תיקנו ללוקח תקנה זו להפסיד ההקדש.

¹⁴ רמב"ם שם, ודין זה לא הוזכר בגמרא, והסכים לו הראב"ד וב' מקור משקלים פ"ד מ"ט, ולכן כ' שאם רצה חוזר ואם רצה ממשכנו ונוטל ממנו כשער הוזל, ועי' להלן. וב"ד תוס' ר"י הוקן קדושין שם שאם הוזלו חוזר.

¹⁵ רשב"א וש"ך שם ומ"מ בשם תוס', וב' שלא מצא טעם מספיק לד' הרמב"ם.

¹⁶ גיטין נב א ורש"י ביתומים, ובמאירי שם עמ' 217: וכן בהקדש.

¹⁷ מאירי שם, ועי"ש שבוזה יש חילוק בין הקדש ליתומים

¹⁸ ברמ"א סימן קצט סעיף ד כתב דגם הקדש (כונתו להקדש ביהכנ"ס) וצדקה קונה במעות, כמו שנתבאר לעיל, ובקצה"ח סק"ג שגבי הקדש ביהכנ"ס וצדקה שאין דינם כהקדש ממש, דהא נשבעים עליהם, כמ"ש בסימן זה סעיף א, וכן לענין רבית כמבואר ביו"ד סימן קס, וכן לענין הקדש במחשבה, כמבואר בסימן ריב סעיף ח דמהני בהקדש ולא בצדקה, ונמצא שהקדש וצדקה מדאורייתא דינם כהדיוט, וחזר דינם להיות כיתומים ולא כהקדש, ועי"ש שהאריך לפרש גם בדברי המרדכי והר"ן שדין צדקה כדין יתומים, ודלא כהרמ"א, ובערוה"ש מפרש דברי הרמ"א דלא דמי ממש להקדש אלא לענין קנין מעות שאם נתן להקדש וצדקה מעות על מקח אינו יכול לחזור, ואם הגבאי נתן מעות אינו יכול לחזור, אמנם לדעת הרמב"ם שגם בהקדש יכול הגזבר לחזור, ה"ה שהגבאי יכול לחזור. ובנה"מ שם סק"ג כתב דמ"ש הקצה"ח שלענין נדר במחשבה לצדקה אין דינו כהקדש, ליתא, שבי"ד סימן רנה פסק דהוי כהקדש, וגם בחו"מ סימן ריב יש ב' דיעות בזה וקו"ל שדינו כהקדש, והא דלגבי שבוזה ורבית ואונאה דינם כהדיוט, כתב הנה"מ להסביר דלענין חלות הנדר והקדושה ילפינן צדקה מהקדש מקרא דבל תאחר, אבל לדינים של שבוזה רבית ואונאה דינם כהדיוט, ומעתה בני"ד שהנדרון הוא בעיקר התפסת הקדושה על המעות, שפיר פסק הרמ"א שדינם כהקדש, עיין שם, ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ג סימן שמט, ועי' עוד בספר צדקה ומשפט פרק י.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

כבר התבאר במסכת חגיגה דף ד. שכל מצות¹⁹ עשה שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה, נשים פטורות, חוץ מקידוש היום, ואכילת מצה בלילי הפסח, ואכילת הפסח, ושחיטתו, והקהל, ושמחה, שהנשים חייבות²⁰.

ג. וכל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא ... הנשים חייבין חוץ מכל תקיף וכל תשחית וכל תטמא למתים.

כל מצות לא תעשה שבתורה אחד אנשים ואחד נשים חייבים חוץ מאיסור לאו הקפת הראש²¹, שאשה²² אינה במצות הקפה²³, ומותרת להקיף אפילו בתער לעצמה או לחברתה, לפיכך האשה שגלחה פאת ראש האיש פטורה²⁴. וי"א²⁵ שאף על פי שמותרת להקיף פאת ראשה, אסורה מדרבנן²⁶. להקיף פאת ראש האיש ואפילו הוא קטן²⁷.

וכן אין האשה באיסור לאו השחתת הזקן²⁸ שאשה שיש לה זקן מותרת להשחית זקנה בתער²⁹, ואם השחיתה זקן האיש פטורה³⁰. וי"א שאף על פי

¹⁹ רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק יב הלכה ג

²⁰ ומדרבנן יש נמי כמה דברים שאע"פ שהן מצות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות כמו שמנאם רבינו בפי' המשנה דמס' קידושין על מתני' כל מצות וכו' שהן מקרא מגילה נר חנוכה נר שבת ותפלה והחלל וכו' יעו"ש ובוזר אתי שפיר דלא גרסינן הכא בדברי רבינו וקידוש היום דיו"ט כמ"ש הר"ב לח"מ ז"ל דקידוש יום טוב אינו מן התורה אפי' לאנשים כמ"ש הרב המגיד בפכ"ט מהל' שבת. בארות המים.

²¹ ל"ת מג בסה"מ

²² שו"ע ונו"כ יו"ד קפא ה, וחכמת אדם כלל פט סעי' יז

²³ ואין בזה משום לפני עור במה שמקיפה לאיש ביון שאם היא לא תקיף הוא יקיף לעצמו והיה עובר בבי' לאוין דמקיף וניקף וע"י שהיא מגלחת אותו מפרישתו עכ"פ מאיסור מקיף (רע"א בשו"ע שם)

²⁴ שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך כל שישנו בבל תשחית ישנו בבל תקיף ואשה שאינה בבל תשחית לפי שאין לה זקן אינה בבל תקיף, רמב"ם עבודת כוכבים פי"ב ה"ב

²⁵ שם ה"ה שו"ע שם סעי' ו

²⁶ השגת הראב"ד שם

²⁷ ועיין ברע"א שם שמצדד שמותר לאשה להקיף קטן ומסיים שם וצ"ע

²⁸ ל"ת מד בסה"מ

²⁹ שם ברמב"ם הלכה ז ושם סעי' יב

³⁰ ולמתירים לאשה להקיף לאיש מותר לה אף להשחית (ש"ך ס"ק ח)

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

שמותרת להשחית זקנה, אסורה³¹ להשחית מדרבנן³² זקן האיש ואפילו הוא קטן³³.

וכן אין האשה באיסור לאו שנאמר לכהנים, שלא להטמא למת³⁴, אלא מותרת להטמאות כשאר ישראלים³⁵.

ד. אשה מניין כשהוא אומר איש אמו ואביו תיראו הרי כאן שנים

אחד האיש³⁶ ואחד האשה שוין בכבוד ובמורא של אב ואם, דכתיב (ויקרא יט פסוק ג) איש אמו ואביו תיראו לשון רבים הרי כאן שנים, אחד האיש ואחד האשה חייבים במורא³⁷. ולהלן דף ל: יתבאר בעזה"ת.

ה. האב חייב בבנו למולו

³¹ ואפשר דאסורה משום לפני עור אבל דעת רע"א שם שאין בזה משום לפני עור

³² שם ה"ה ובהשגות הראב"ד שו"ע שם סעי' ו' וסעי' יב

³³ ועיין ברע"א שם שמצדד שמותר לאשה להקיף קטן ומסיים שם וצ"ע

³⁴ ל"ת קסו בסה"מ

³⁵ שו"ע יו"ד שענ סעי' ב

³⁶ שו"ע ונו"כ יו"ד רמ"ז

³⁷ עיין בחרדים פ"ט סוף אות כ"ו, ונוהג בזכרים ובנקבות ומה שאמרו חז"ל איש ספק וכו' היינו כפי דרך הגמ' אם אינו ענין למורא תנהו לכבוד של מאכל ומשתה ושרות פרט לאשה שרשות בעלה עליה. ולפי' מבואר דכיבוד בו שייך סיפק וע"ז נאמר מיעוט דאין אשה חייבת בכבוד במאכל ומשקה ושרות כיוון שהייתה זה לבעלה ובאמת במורא חייבת ואה"נ אין הבעל יכול למחות שלא תקום בפני אביה אבל יכול למחות שלא תאכילהו לאביה אלא תאכיל אותו. ועיין סי' ש"א בשעה"צ ס"ק י"ב דאשה פטורה לגמרי מכיבוד אפי' כיבוד דהקבלת פני אביה דאינו גורע מגוף החיוב לבעלה. ובספר המצוות הקצר לחפץ חיים "גם אשה חייבת בזה; ומה שבעלה מונע אותה מזה, פטורה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן" וצל"ב

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

מצות עשה לאב³⁸ למול את בנו ביום השמיני³⁹, לאחר הנץ החמה⁴⁰, וגדולה מצוה זו משאר מצות עשה⁴¹.

אב שיודע למול אין לו למסור המצווה לאדם אחר דחשיב עי"כ מבטל עשה המוטל עליו⁴² וי"א דלא חשיב מבטל עשה אלא שלא ימסור משום מצווה בו יותר מבשלוcho⁴³

³⁸ שו"ע יו"ד סי' ר"ס ורס"ב סעי' א' בקידושין דף כט א' למולו מנלן דכתיב וימל אברהם את יצחק בנו ועיין פנ"י שם שפי' "ונראה דמייטורא דבנו יליף חיוב דאב על הבן דאי מפשטא ליכא למילף דכיון שחיוב על הב"ד אפשר דמשה"ה היה החיוב על אברהם שהיה זקן ויושב בישיבה אלא על כרחך כדפרישית"

³⁹ ואם לא מל ביום השמיני ביטל עשה של מילה בזמנה ועונשו חמור מאד אבל אינו חייב נדוי ככל מבטל עשה כיון שאינו מבטל לגמרי דעתיד להשלימה ועכ"פ יש לבי"ד לכופו למול בזמנה אפי' ע"י הכאות (שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ח') מילה קודם זמנו עיין מל"מ פ"י ממלכים ה"ז ד"ה והנה

⁴⁰ ואע"ג שמעלות השחר יום הוא אין הכל בקיאינן בעה"ש ויבואו להקדים לכן תיקנו חכמים (מגילה כ' א') להמתין לכתחילה עד הנץ שיום ברור הוא לכולם וא"צ להמתין עד שיעלה כל גוף השמש אלא מתחלת הנץ מותר לכתחילה (ט"ז רס"ב ס"ק א' מ"ב תקפ"ח ס"ק ב' והתם לתקיעת שופר דאז' וא"כ מסתברא דה"ה הכא וכ"ה בתרפ"ז ס"ק ד' ושעה"צ ה')

⁴¹ אפי' ממצות ציצית כיוון שיש בה צד כרת לבן כשיגדיל ולא ימול (ש"ך ר"ס ויד אברהם שם)

⁴² ש"ך חו"מ סי' שפ"ב ס"ק ד' מזה שהרא"ש דימהו לכיסוי הדם דקרא מי ששחט יכסהו וה"ה כאן וז"ל "וכתבתי זה לפי שראיתי כמה אנשים מכבדים לאחרים למול את בניהם אף שהם בעצמם יכולים למול ולדעתי הם מבטלים מצוה עשה ומצוה גדולה של מילה ויש לבי"ד לבטל הדבר הזה". אבל בקצוה"ח שם ס"ק ב' הביא מתבואות שור שהרמ"א בדרכי משה יו"ד סי' רס"ד ס"ק א' כבר הביא דעת האו"ז דאסור לאב ליתן למוהל אחר והר"מ הקשה עליו מ"ש ממצוה אחרת דיכול לעשות שליח במקומו ובתבואות שור האריך להוכיח כהר"מ אבל הקצוה"ח ס"ל דהווה כתפילין וסוכה וכיו"ב דהווה מצווה המוטלת על גופו ולא מהני מה שאחר עשה במקומו לגבי חיובו העצמי והביא ראיות דגבי כיסוי הדם לא שייך שליחות וא"כ ה"ה במילה ועיי"ש שלא הכריע בזה ועיין גליון מהרש"א ר"ס ועיין ש"ך יו"ד סי' ש"ה ס"ק י"א דפשיטא ליה גבי פדיון הבן דיכול האב לפדותו ע"י שליח (ולכאז' צ"ע דבסי' רס"ה סע"ט כתב בשו"ע שאבי הבן עומד על המוהל להודיע שהוא שלוהו משמע דהווה שליח ממש ומקורו מבעל העיסור ה"ל מילה ח"ד ושם דימהו לגמ' תענית כ"ז א' "ומה טעם תיקנו מעמדות לפי שנאמר צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי והיאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו" משמע דהווה ממש מטעם שליחות וצ"ע ובעמם דברי הקצוה"ח צ"ע דהא ללמדו תורה ולהשיאו אשה אינם מצוות שבגופו אלא על האב מוטל להשתדל שבנו ילמד ע"י שכירת מלמד וכיו"ב וכן בלהשיאו אשה וא"כ ה"ה הכא חייב להשתדל שישא מהול ואם יכול בעצמו מצווה בו יותר מבשלוcho שו"ר שבמהר"ח או"ז סי' י"א כתב להדיא דחיוב האב אינו אלא להשתדל במילת בנו דומיא דשאר חיובים ואינו מוטל עליו כתפילין ולפ"ז אפי' דאין חיוב בו יותר מבשלוcho כיוון דאין עצם מעשה המילה מוטל על האב אלא רק לדאוג שיהיה בנו נימול ואפי' נמי דא"צ אפי' למנות שליח ע"כ וכמו דמצינו בהל' ת"ת דלא נזכר מצווה בו יותר מבשלוcho וכן לא מצינו שצריך למנות האב את המלמד לשלוcho ועיין שו"ע הרב הל' ת"ת פ"א אות ה' "כי מן התורה האב הוא חייב ללמד לבנו בעצמו או למצוא לו מלמד" אבל זה ע"כ אינו דהא בסי' שפ"ב הנ"ל מוכח ברא"ש דבמל אחר שלא בשליחות האב חייב ליתן לו י' זהובים משמע דעצם המילה מוטל עליו אמנם אפ"ל דמה שחייב לשלם הוא משום דלקח לו המצווה לדאוג למילת בנו כיוון שמל שלא ברשותו וכן לקח לו הברכה ועיין בסי' רס"ה סעי' ט' דאבי הבן עומד על המוהל להודיע שהוא שלוcho ובבאהגר"א שם וצ"ע)

⁴³ וכ"כ בספר נהר מצרים בשם החיד"א בשו"ר ברכה רס"ד אות א' והוסיף דאם מכבד לאדם גדול אדרבא "איכא כבוד הבריות וכבוד המצווה שעשה בגדולים" ועיין פמ"ג יו"ד סי' כ"ח משב"ז ח' ושפ"ד ס"ק י"ד דהמנהג פשוט לכבד המילה לאחר אפי' אם האב יודע למול

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

ולדיעה זו אם מוסר המצווה דרך כבוד לאחר מותר וי"א דצריך למסור דרך שליחות ולא דרך כיבוד⁴⁴ והמציצה שאינה אלא משום רפואה יכול למסור לאחר⁴⁵ לכו"ע חוב האב אינו תלוי בחיוב הבן ולכן אפי' אם הבן פטור (כגון שוטה) האב חייב למולו⁴⁶ י"א דאין לאב חיוב למול אלא ביום השמיני⁴⁷, ואם לא מל ביטל עשה זו, ואין לו חיוב יותר למול אלא כדין כל ישראל, וי"א דחיוב האב נמשך עד שיגדיל הבן⁴⁸ וכן הלכה. אבי האב⁴⁹ נמי מחויב למולו במקום שאין אב דבני בנים הרי הם כבנים אבל אבי האם אין חייב דבני בנות אינם כבנים.

ו. ולפרות

כתיב (שמות יג פסוק ב) קַדֵּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', וכתוב (במדבר יח פסוק טו טז) כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל פֶּשֶׁר וְגו' פְּאֶדָם וּבִבְהֶמָה

⁴⁴ כו"פ סי' כ"ח ס"ק י' דבדרך שליחות שלוחו כמותו אבל בדרך כיבוד נותן סתם המצווה לאחר ובטל ממנו המצווה ומובאת סברא זו בשו"ר ברכה הנ"ל

⁴⁵ קצוה"ח שם בסופו

⁴⁶ ז"ל בשו"ת חת"ס יו"ד רצ"ו "דהרי ג' מ"ע נפרדים הם מצות האב ומצות הבן עצמו ומצות הציבור ולא מלבי אמרתי ס' זו כ"א ע"פ דברי מע"מ שהבאתי שכתב הפודה בכור יתום אינו י"ח משום שלא הגיע זמנו לפרות כמו האב שפרה קודם ל' ה"נ אם מת האב ונתרוקנה המצוה להבן אין מצותו עד שיגדיל מזה מבואר דמ"ע אחריתי היא לגמרי שלא הגיע זמנה וא"כ ק"ו במילה שהיא באמת מ"ע בפ"ע דגבי בכור אינו אלא דרשה דמקרא ומסורת ואפילו הכי קחשיב ל' למ"ע בפ"ע ולמחוס' זמן מכ"ש שיחשוב מצות מילה עצמו למ"ע אחרת שאינה במילת האב ומי שנימול או נפרה על ידי אביו לא חי ולא יהי לעולם שייכות במצות מילה ופדין עצמו" וכ"פ בשו"ת מנח"י ח"ז סי' פ"ח

⁴⁷ מחצית השקל או"ח תמ"ד ס"ק א' והקשה סתירה בדברי המג"א דבסי' רמ"ט ס"ק ה' כתב דמילה כל שעתא עובר עלי' ובסי' תמ"ד סק"א כתב תשבתו כל שעתא עובר עלי' מה שאין כן במילה אבל דייק מל' הרמ"א סי' רס"א וכן מתוס קידושין הנ"ל הערה ט' דהחשיבו מצוות האב עשה שלא הז"ג כיון דחייב לעולם משמע להדיא דלא נפסק החיוב גם לאחר יום השמיני ובשו"ת יהודה יעלה למהר"י אסאד או"ח סימן קכב יישב "ואני בעניי בתשו' א' ישבתי הסתירה הנ"ל במג"א דמילה ביום הח' אינו עובר בכל שעה עד שיעבור כל היום דוקא משא"כ אחר שעבר זמנו יום הח' כל שעה ושעה עובר כמ"ש בסי' רמ"ט אבל מ"ע דתשבתו משעה וי"ו ולמעלה עובר עלי' כל שעה ביום ע"פ גופיה והוכחתי כן ולק"מ. ועיין נמי שם יו"ד רמ"ה ורמ"ט

⁴⁸ שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' פ"ה וכתב דאדרבא "חמיר בזה מילה שלא בזמנה ממילה בזמנה כי מילה בזמנה עכ"פ כל היום זמנה כל יום השמיני אלא שזריון מקדימין מצפרא משא"כ מילה שלא בזמנה כל שעתא ושעתא זימנא" וכתב נ"מ שם במקום דאיכא קבורת המת המוטל על האב ומילה לאחר ח' דמילה קודם וכ"מ נמי משו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ח' (לעיל הער' ב') "אבל אינו חייב נדוי ככל מבטל עשה כיון שאינו מבטל לגמרי דעתיד להשלימה" וכ"כ במקנה קידושין כט א' ד"ה והיכא וז"ל "מדאיצטריך אותו ולא אותה והיינו כמ"ש התוספות דלא הוי מצות עשה שהזמן גרמא כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק אלמא דמצות האב על הבן אפילו שלא בזמנו והא דכתיב בן שמונת ימים למצוה מן המובהר" וכ"ה בשו"ע הרב סי' רמ"ט סעי' ו' דאסור להניחו ערל אפי' שעה אחת וכ"פ במ"ב תקס"ח ס"ק כ' ונ"מ נמי לסעודת מצווה ועיין שו"ת אבנ"ז יו"ד סי' ש"מ אות כ"ד דס"ל דאחר יום השמיני חיוב האב הוא מדין תשלומין למצווה ועי"ש שכתב נ"מ אי הוא מדין תשלומין או עיקר המצווה

⁴⁹ רע"א בשו"ת סי' מ"ב זוכר הברית סי' ב' ס"ט

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

יְהִיָּה לָךְ אֵךְ פְּדֻה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וּגְו'. וּפְדוּיוֹ מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ פֶּסֶף חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וּגְו'. הָרִי מִצוֹת עֲשֵׂה⁵⁰ עַל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל⁵¹, לַפְדוֹת⁵² אֶת בְּנוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹר לְאִמּוֹ, אִפִּילוּ אִינוּ בְּכוֹר לְאִבּוֹ כִּמוֹ שִׁבּוּאָר לַהֲלֹךְ, שֶׁבַּפֶּטֶר רַחֵם תִּלֵּה רַחֲמָנָא. וְאִינוּ חַיִּיב לַפְדוֹת בְּתוֹ.

ז. וּלְלַמְדוֹ תוֹרָה

אֵף עַל פִּי שֶׁהִקְטֵן פֶּטֶר מִכָּל הַמִּצְוֹת, וְגַם אִבּוֹ אִינוּ חַיִּיב לְחַנּוּכוֹ בַּמִּצְוֹת מִן הַתּוֹרָה, אֲלֹא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, אֲבָל תִּלְמוּד תּוֹרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה⁵³ עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שִׁילְמַד לְבְנוֹ תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יא פסוק יט) וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם, וְכָל הַמִּלְמַד אֶת בְּנוֹ תּוֹרָה מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כֹּאִילוּ קִבְּלָה מִחֵר סִינִי, שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם ד פסוק ט) וְהוֹדַעְתֶּם לְבִנְיָךְ וְלִבְנֵי בְּנִיךְ וּסְמִיךְ לִיָּה (שֵׁם פסוק ה) יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחֵרֶב וּגְו'.

וּמֵאִמְתִּי אִבּוֹ חַיִּיב לְלַמְדוֹ⁵⁴, מִשִּׁיתְחִיל לְדַבֵּר מִלְמָדוֹ (דְּבָרִים לג פסוק ד) תוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה וּגְו' וּפְסוּק רֵאשׁוֹן מִפְּרִשְׁת שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, וְאַחֲ"כ מִלְמָדוֹ מַעֲט מַעֲט פְּסוּקִים פְּסוּקִים בַּעַל פֶּה, עַד שִׁיְהִי בֶן חֲמֵשׁ שָׁנִים דִּהְיִינוּ בִּשְׁנָה חֲמִישִׁית, שֶׁאִז מִלְמָדוֹ לְקִרְוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב מַעֲט מַעֲט בְּבִיתוֹ, עַד שִׁיְהִי בֶן שֵׁשׁ אוֹ בֶן שֶׁבַע, וְקוּדֵם לָכֵן בִּשְׁנָה הָרְבִיעִית מִלְמָדוֹ אוֹתוֹת הַתּוֹרָה כְּדִי שִׁירְגִיל עֲצָמוֹ לְקִרְוֹת בַּתּוֹרָה בִּשְׁנָה חֲמִישִׁית. וְכִשִּׁיְהִי בֶן שֵׁשׁ אוֹ בֶן שֶׁבַע שְׁלִימוֹת הַכָּל לִפִּי בּוֹרִיו וְכַחוֹ מוֹלִיכּוֹ אֲצֵל מִלְמָד הַתִּינוּקוֹת⁵⁵.

⁵⁰ רמב"ם ביכורים פרק יא הלכה א, שו"ע ונו"כ יו"ד שה א

⁵¹ להוציא כהן ולוי שאין חייבים

⁵² אין הבכור נאסר בעבודה ולא בשום דבר ואין כאן אלא מצות נתינה בלבד ואין בפדוה"ב הפרשה ואפי' הפריש אין ע"ז קדושה ויכול להחליפן באחר עד שיתננו לכהן ואם נאבד חייב באחריותו שנא' יהי' לך ופדה תפדה כשיהי' לך הפדיון אז יהי' פדוי והאי קרא לאהרן א"ל רחמנא ומשקנהו הכהן בקנין נפטר הבעלים מאחריותו וכן אם זיכה לו ע"י אחר ונאבד אין חייב באחריותו וי"א שא"א לזכות לכהן ע"י אחר שלא מדעתו. אם נתן לכהן בעל כרחו לא מהני דנתינה בע"כ לא שמה נתינה ואם פדה בע"כ של הפודה י"ל דלא מהני אלא כופין אותו עד שיאמר רוצה אני והפודה יכול להוציא מידו של הנוטל אא"כ אין רוצה ליתן כלל וכן אם כהן תפס י"א דמוציאין מידו אא"כ אין האב רוצה לפדות כלל ויש חולקין. ואין לתת לכהן קטן. י"א שפדה"ב שביעית משמטת אם עברו ל' יום לפני ר"ה שכבר נתחייב. דרך אמונה שם א

⁵³ שו"ע ונו"כ שם רמה א ושו"ע הרב הלכות תלמוד תורה א א

⁵⁴ שו"ע הרב שם

⁵⁵ ועי"ש שמגיל שש או שבע מלמדו לקרות בתורה כל היום כולו עד שיקרא תורה שבכתב כולה עם נביאים וכתובים כולם פעמים רבות עד שיהיה בן עשר שנים. ובימיהם שהיו מספרים הרוב בלשון הקודש וגם התינוק כשמתחיל לדבר היה אביו מספר עמו בלשון הקודש ועל כן לא היו צריכין ללמד התינוקות פירוש המלות רק הקריאה בנקודות ומעמים וקרי ולא כתיב כי לא היו הנקודות והמעמים כתובים בימיהם אלא כספר תורה שלנו והיו לומדים הנקודות והמעמים בכל המקרא בעל פה והיו אז עוסקים ה' שנים בלימוד כל המקרא עם התינוקות פעמים רבות מאד. ואחר כך ה' שנים בלימוד המשניות בעל פה שהן הלכות פסוקות בלי

הלכות הדרה היומי

מסכת קידושין

ח. ולהשיאו אשה

כבר התבאר במסכת יבמות דף סב: שהמשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וגו' אולם האב חייב להשיא את בנו⁵⁶, אפי' גדול⁵⁷ ואינו סמוך על שולחן אביו⁵⁸ כלומר שבנו עצמאי ואינו דר אצלו⁵⁹ מ"מ כיון שמתבייש להתעסק בכך בעצמו⁶⁰. ועיקר חיובו שיתן מממונו⁶¹, ויתעסק בזיווגו⁶².

ראוי לאדם ליתן לבניו⁶³ כפי יכולתו ממון רב, כדי לעשות שידוך חשוב והגון ולהזדווג לתלמידי חכמים ומשפחה גדולה ומיוחסת⁶⁴.

טעמים. ואחר כך ה' שנים בתלמוד שהוא לידע בדרך קצרה הטעמים של ההלכות והדינים ומקורם מתורה שבכתב בי"ג מדות שהתורה נדרשת ושאר כל דרשות חכמים או בקבלה הלכה למשה מסיני או מסברא או מתקנות חכמים שעשו סייג וגדר לדברי תורה. ואחר כך כל ימיו של אדם איש לפי שכלו ויכלתו בפלפול התלמוד בקושיות ופירוקים לירד לעמקי הטעמים ודרשות ולהבין דבר מתוך דבר לחדש הלכות רבות ודרשות פסוקים אשר על זה אמרו בן ארבעים לבינה. וכן כל דברי חכמים וחידותם שהסמיכום ודרשום על פסוקי תנ"ך הנקראים הגדות.

⁵⁶ קידושין דף כ"ט א', ובדף ל' א' ילפי לי מפס' בירמיהו כ"ט "קחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים". ומשמע דחייב נמי להתעסק להשיא בתו, וכ"פ בשו"ע אהע"ז נ"ח, ועיין רמ"א סי' ע"א, ועיין כתובות (נ"ב ע"ב) דהגמ' החשיבה פסוק זה כדאוי, אמנם עיין בריטב"א שם דלאו דווקא, אלא מצוה דאורייתא היא מדברי קבלה, אבל לא חובה היא.

⁵⁷ ובגמ' קידושין ל' ע"ב ילפינן דין זה מדכתיב: (ירמיהו פ' כ"ט פס' ו) "קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים". ומקשינן שם בשלמא בנו בידו, (פירש"י בכתובות פרק נערה (דף נ"ב ע"ב ד"ה בשלמא) דבבנו שייך שפיר לשון קחו שדרכו של איש לחזור על אשה) אלא בתו בידו היא (בתמיה כלום יכול להרגיל לה אנשים להשיאה דאמר קרא ואת בנותיכם תנו לאנשים רש"י שם ובכתובות כתב שבבנותיו לא שייך לשון קחו כיון שאין דרך אשה לחזור על איש ע"ש) הכי קאמר להו: ניתן לה מידי ולבשייה ונכשייה, כי היכי דקפצו עלה אינשי ואין הכונה שבבנו אין חיוב ליתן לו נדוניא אלא שגם בבתו יש לו חיוב ומטעם זה תיקנו כתובת "בנין דיכרין" כמבואר בכתובות שם ובפוסקים וא"כ עיקר חיובו הוא לחזור אחרי אשה לבנו וגם לתת לו נדוניא כדי שיוכל לישא אותה ועיין בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' קמז ובספר מנהג ישראל תורה אבן העזר סי' א ס"ק א

⁵⁸ עזר מקודש אבן העזר ס"ק א

⁵⁹ מכיון שהבן בעצמו יכול להיות שמתבייש למצוא לעצמו שידוך. ובזיווג שני אפשר להקל שאין חייב להשיאו, כיון שאין הבן מתבייש כ"כ (שם):

⁶⁰ הגה' עזר מקודש ריש סי' א'. ועיין דבזיווג שני אין חיוב על האב.

⁶¹ רוח חיים אות י"ג, וכדמשמע בקידושין ל' ב' "ניתן לה מידי ולבשייה" וכו'.

⁶² ועיין שו"ת בנין ציון (לר"י עטלינגר בעל הערוך לנר על הש"ס והבכורי יעקב על הל' סוכה) סי' קכ"ה דנשאל אמאי לא הביא הרמב"ם דין זה וכתב "לא השמיט הרמב"ם דכן כתב בה' איסורי ביאה (פ' כ"א ה' כ"ה) מצות חכמים ששיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפרקן והיא הבריתא דסנהדרין" וא"כ ניהא דהטור נמי הביא ברייתא זו (אבל עדיין צ"ע אמאי לא כ"כ השו"ע)

⁶³ וה"ה גם לבנותיו כמבואר בשו"ע אבן העזר סי' נה והוא מצווי חכמים

⁶⁴ ספר השל"ה הקדוש שער האותיות אות ד' ס"ק כט וז"ל השל"ה שם "וראיתי מקצת אבות כשיש להם עושר, בבואם לימים, נותנים לבניהם לכל אחד סך גדול אחר שהם נשואים, ומחזיקים לעצמם כפי שיעורא שמשערים שיהיה להם די כל ימי חייהם. זהו שטות גדול, והוא שטות אשר יכול לבא לידי עבירה גדולה, כי מי יודע מה

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרה היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ט. וללמדו אומנות וי"א אף להשיטו במים

להלן דף פב. נחלקו התנאים אם חייב אדם ללמד בנו אומנות על חשבון לימוד התורה⁶⁵, יש סוברים שהייב ללמד לבנו תורה וגם אומנות או שמלמדו שידע לסחור וכדומה. ור' נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא, ושאר כל אומנות אינן כן, כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין, ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב, אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו⁶⁶. וזהו מה שאומרים עם הילדים בהשכמת הבוקר תורה תהא אומנותי⁶⁷. ואל שדי בעזרתי.

והעיקר, הוא כדעת ר' נהוראי, ורק כשיודע שאין בבח בנו לעסוק בתורה, ללמדו אומנות⁶⁸.

יולד יום, אולי יתהפך הגלגל על האב, ואוי לאב שיבא על שלחן בנו, כי הוא דבר שנוד הטבע, והבנים מחזיקים את אביהם והוא עליהם כעול הכבד, אף שהוא העשיר, כבר נשכח מהם כל השובע, ומכח זה באים הבנים לידי עון גדול. על כן כל חכם וכל הרואה את הנולד לא יעשה כזה, רק לענין ליתן נדוניא לעשות שידוך חשוב וכשר יעשה, מפני שזה הוא תכלית גדול, אבל לחלק ולתת מתנות גדולות אחר כך לא יעשה כלל כל ימי חייו, כי אין רע בעולם כרעה הזו שאב או אם יסמכו על שלחן בניהם רע ומר כמות. וכו'. על כן שום אב חכם לא יגרום בעצמו לבא לידי מדה זו ברעות נפשיה, אם לא אם מדי היתה זאת אז די לצרה בשעתה הרחמן יציל⁶⁵.

⁶⁵ ביאור הלכה שו"ד"ה ללמדו

⁶⁶ בספר שם עולם קונטרס נפוצות ישראל פ"ו בהגדה כתב החפץ חיים משל לשני נערים קטנים שלמדו יחד בחדר אחד, והיה להם כשרונות טובים בשכל, ובזכרון, ויגדלו הנערים ויתפרדו איש מעל אחיו, אחד היה יושב אוהלים והולך וגדול בתורת השם, ואחד לקח עצמו לצד אחר, להיות רופא מומחה, ונעשה עשיר גדול, ויום אחד נפגשו ביחד, ואמר הרופא להת"ח, ראה כמה אני מרויח וכמה אתה מרויח, ויען הת"ח ויאמר, ראה העגלה ששכרתי בשביל לחזור לביתי שאינה מהודרת כל כך, ואני משלם עליה שמונה רובל, אולם לפני כן הציע לי עגלון רמאי עגלה אחרת מהודרת יותר בשני רובל כסף, אלא שביררתי שהעגלה הזאת נוסעת בכיון הפוך מביתי, ושמתני שלא התפתתי לו כי אז הייתי צריך לחזור את כל הדרך לכאן ורק אח"כ להמשיך לביתי, כן הדבר ממש לשנינו, אמנם אתה מרויח הרבה יותר ממני, אבל העגלה שלך מרחקת אותך מהמקום שאליו אתה צריך להגיע, ולבסוף כשתשוב רוחך למעלה, הלוא יכריחוך להתגלגל עוד בעולם הזה וליסע בחזרה לתקן אשר קלקלת.

⁶⁷ כך צ"ל כמבואר ברוקח הלכות שבועות רצו מלשון אומנות

⁶⁸ והנה מצינו ברמב"ם פכ"ד משבת ה"ה שמנה ג"כ בחשבונות של מצוה שמותר בשבת הא דללמדו אומנות משום שהוא מחשבונות של מצוה הרי נמצא שפסק הא דצריך האב ללמדו אומנות, אבל מכיון שלא הזכיר הדין רק כאן אנב גררא יש לפרש בתינוק כזה שאין לו הכח ללמד תורה או שללמדו אומנות לא קאי על תינוק אלא על גדול שצריך לפרנסה. אגרות משה או"ח ב קא

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ולכן למעשה יש להשפיע על בניו שיישאו בשיבה ללמוד תורה⁶⁹, ולא ידאגו בענייני פרנסה כלל, ככל אלו הרוצים ללמוד תורה, שהוא מחמת עצם לימוד התורה, צריך להשתדל להשפיע עליו⁷⁰.

ומ"מ גם זה שמלמד לבנו אומנות, צריך לכו"ע ללמדו מתחלה, וגם בעת שהוא עוסק במלאכתו, תורה ויראת שמים⁷¹, ובפרט בימינו שהכל מתפזרין במקומות הרבה, אשר אין עם ישראל שומרי דת התורה מצויין שם, אם לא יהיה קבוע בנפשו מנעוריו ידיעת התורה ושמירת המצות, עלול ח"ו שיחלל שבת במלאכות גמורות, שיש בהן חיוב סקילה.

ואפילו בלמוד התורה שידוע שהיא מגינה מן היסורים ומצלי מן החטא, אמרו כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון, כ"ש בלמוד המלאכה בלא תורה, בודאי גוררת עונות הרבה, וגם פרצת הדת בכללו ח"ו.

י. והינא דלא מהליה אבוא מיחייבי בי דינא למימהליה

אם לא מל⁷² האב את בנו⁷³ או האדון את עבדו חייבים בי"ד⁷⁴ למולו ובי"ד לאו דווקא⁷⁵ אלא כל אחד מישראל חייב למולו⁷⁶ אבל נשים אינם חייבות⁷⁷.

⁶⁹ וכ"כ בשו"ת יחוב דעת ח"ג עה וכתב שכל שישינה אפשרות שימשיך את לימודיו בשיבה קדושה שעוסקים בה בתורה בלבד, אין ספק שעדיף ללכת לשיבה כזאת יותר מאשר ללכת ללמוד בשיבה תיכונית, כדי שיוכל להיות מושלם בכל מקצועות התורה

⁷⁰ אבל אם לא אפשר להשפיע עליו שיישאר תלמיד בשיבה – באופן שלא ידאג על פרנסתו לאחר הרבה שנים ויבטח בהקב"ה לעניין פרנסתו – אף אם אפשר להשפיע שיישאר עוד שנה ושנים, משום שלא יפסיד כלום, צריך להתבונן הרבה. דהרי כשישאר בשיבה במחשבה זו אפשר לו לקלקל לאחרים. ורק בשמכירין טבעו – שבזמן שיהיה בשיבה ילמוד כראוי כמו אם היתה כוונתו ללמוד תורה לעולם, ולא לחשוב כלל אודות מחשבות הבל שלו – יש להשפיע עליו כי אף בשביל הזמן דלימוד התורה לשנה ושנים, הא הוא דבר גדול מאד. וגם הרי אפשר שאחרי שילמוד בשיבה עוד שנה ושנים יתחזק ליבו לתורה ויישאר בן תורה לעולם. אגרות משה יו"ד ד לו

⁷¹ דאל"ה ימצא במלאכתו גופא כמה ענינים מאיסור גזל וגם עוד תקלות רבות ופרצת הדת לגמרי ח"ו
⁷² ואם אינו אלא מתעצל למול או שדוחה המצווה כגון שאינו רוצה לעשות המילה ביום צום כיון שרוצה להרבות בסעודה אין חייבין בי"ד למול כדי שיהיה מילה בזמנה אא"כ האב רוצה להימנע לגמרי (שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ח')

⁷³ או שאינו רוצה למול אבל אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו ואדרבא אם מל שלא מדעתו והאב מוחל צריך ליתן לאב י' זהובים (ש"ך שם)

⁷⁴ בי"ד הדוחים המילה עוברים בעשה בכל יום (ד"מ רס"א אות א')

⁷⁵ ברמב"ם פי' המשניות שבת פי"ט מ"ז וספר המקנה קידושין כט א' דכל אדם שיראה את הילד ערל מחויב למולו

⁷⁶ ש"ך חו"מ סי' שפ"ב ס"ק ד'

⁷⁷ מדוייק מל' הרמב"ן קידושין כט א' הנ"ל "אימר תחייב מידי דהוה אבית דין שחייבין למול קמ"ל" דאותו ממעט נשים אף מדין אחד מישראל וכן מדוייק מל' הרישב"א שם "אבל הכא במצוה דבנה ד"א דמחייבא דלא גרעה מב"ד דמחייבי למימהליה להכי איצטרך קרא למיפטר דכתיב אותו ולא אותה" וכ"כ באבנ"ז יו"ד סי' שצ"ה ומשמע דאינה יכולה אף להיעשות שליח למול עכ"פ משום הברכה דאינה יכולה לומר וצונו

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ואם לא יכול האב למולו בזמנו ביום השמיני מצווה על הבי"ד למולו⁷⁸ אבל ממתינים עד השקיעה אם האב הוא מוהל אולי יבוא למולו.
מצווה על בי"ד למול גרים⁷⁹.

יא. והינא דלא מהליה בי דינא מיחייב איהו למימהל נפשיה

אם לא מל האב⁸⁰ ולא בי"ד חייב האדם למול את עצמו כשיגדיל ואם לא מל את עצמו חייב כרת מיד כשיגדיל⁸¹ בכל יום⁸² שלא מל וי"א דאינו חייב אלא מגיל כ'⁸³.

יב. איהי מנלן דלא מיחייבא ... אותו ולא אותה

אין האשה חייבת במילת בנה⁸⁴.

⁷⁸ שו"ת אבנ"ז יו"ד סי' שי"ח

⁷⁹ יו"ד רס"ח ובחרדים פ"כ אות ה'

⁸⁰ שו"ע ורמ"א רס"א

⁸¹ שו"ת חכם צבי סי' מ"ט וז"ל "ובעיקר ענין זה שלא יתחייב כרת בן י"ג ויום א' עד בן כ' אע"פ שכן תפסו במושלם הרבנים הגדולים מהרא"ם ובעל יפה תואר פ' חיי שרה אין דעתנו נוחה בו דהאיך יתכן עונש שענשה תורה על העובר על המצוה ואותו העובר מצווה בה וחייב עלי' מלקות וד' מיתות ב"ד שנאמר שהכרת הכתוב בה לא קאי עליו וכו' ומה יאמר הרב בדברי הרמב"ם ז"ל ריש ה' מילה וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדיל הרי הוא מבטל מ"ע אבל א"ת כרת עד שימות והוא ערל במזיד וכן הראב"ד שהשיג עליו וכ' דכל יום עומד באיסור כרת תרווייהו ס"ל דמשהגדיל הרי הוא בן כרת והסמך שסמכו עליו מפ' ר' עקיבא דל עשרין שנין דלא ענשת עליהו דברי אנדה הם ואין משיבין מן האגדה וכו' ואף את"ל דאין ב"ד של מעלה מענישין אפי' עונש כרת לפחות מבן כ' ותלמדנו מדור המדבר היינו לענין עונש עוה"ז אבל בעוה"ב יש עליו עונש כרת וכמו זקן בן שמנים שנה שאכל את החלב שלא יתכן בו לא כרת דשני ולא דיומי ע"כ א"א לקיים בו כרת אלא לעוה"ב בעונש גיהנם או כיוצא או דאף שיתחייב כרת פחות מבן י"ג הקב"ה ממתין עד אחר כ' אם ישוב ולא יכריתנו אם יחטא עד אחר כ' ואם לא ישוב אז יכריתנו על העוון אשר חטא בו בהיותו פחות מבן כ' וזה נלע"ד ברור דעכ"פ שייך עונש כרת בפחות מבן כ' נמי" וכמ"נ בנובי"ת או"ח ח'

⁸² כדעת הראב"ד פ"א ה"ב דמילה ולאפוקי מדעת הרמב"ם דכתב וז"ל "כל יום ויום שיעבור עליו משיגדיל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מצות עשה, אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד". (בהגר"א שם ס"ק ב')

⁸³ דעת הרא"ם דס"ל דאין בי"ד של מעלה עונשין עד גיל כ' ואם מת קודם אז עונשין אותו אף קודם גיל כ' יד אברהם רס"ב

⁸⁴ רמ"א רס"א דכתיב כאשר צוה אותו אלהים אותו ולא אותה (קידושין כ"ט א') ובתוס' שם "וא"ת למ"ל קרא תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא הוא שנימול בשמיני ללידתו ונשים פטורות וי"ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא וא"ת אכתי מ"ע שהזמן גרמא הוא דאין מלין אלא ביום כדאיתא בפרק הערל (יבמות דף עב.) וי"ל דאיתא כמ"ד התם דמילה שלא בזמנה נזהגת בין ביום בין בלילה" ולכאורה לדין דמילה רק ביום א"צ ללימד זה וא"כ קשה אמאי הביאו הב"י ברס"א וברמב"ן תי' בדרך אחר "סד"א כי פטורי נשים ממצות עשה שהזמן גרמא הני מילי במצות בנופיהו כגון תפילין דמהתם גמרינן אבל מצות מילה דלאחרני ואיהי לא שייכא בה אימר תחייב מידי דהוה אבית דין שחייבין למול קמ"ל" ובפנ"י תי' עוד שני תירוצים דכלל דמצוות עשה שהזמן גרמא פטורות לא שייך בדבר שאפ' ע"י שליח אלא רק במצוות שבגופו

הלכות הדף היומי

מסכת מידושי

יג. והינא דלא פרקיה אבוה מיחייב איהו למפרקיה

מי שלא פדאו⁸⁵ אביו חייב לפדות עצמו כשיגדיל ויהיה בן י"ג שנה⁸⁶ כדמרבינן מפרה תפדה. ויש מי שכתב שכותבין לו על טס של כסף שאינו נפדה⁸⁷ ותולין לו בצוארו כדי שידע שיפרה את עצמו לכשיגדל. וטוב יותר לפדותו הב"ד כשהוא קטן⁸⁸.

בכור שלא פדאו אביו, והגדיל ורצה לפדות עצמו ולא הניחו האב ואמר שהוא יפדנו, לא פקע זכות האב לעולם ואם בא לפדות פודה, ואם לא רצה אין כופין האב, אלא הבן כל שהוכר שהוא בכור ויש לו נכסים⁸⁹.

כתב רבנו בחי⁹⁰ בשם מדרש, שבכור שלא נפדה, אינו מקבל פני שכינה, ולא יוכל לראות בבנין ביהמ"ק.

יד. ואיהי מנלן דלא מיפקדה ... וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו אינו מצווה לפדות אחרים

ואשה אינה⁹¹ חייבת לפדות את בנה, אף על פי שהיא מצוה עשה שלא הזמן גרמא, דכיון שהיא אינה מצווה לפדות עצמה כשתגדל, אינה מצווה גם כן

וכאן במצוות האב אפי' ע"י שליח להכי איצטריך קרא (והראשונים שלא תי' כן לכאוי' ס"ל כהקצוה"ח לעיל הע' ג' דהוה מצוות שבגופו) ועוד י"ל ד"הוי ילפינן אשה לחיובא מדכתיב ותקח צפורה צור ותמל את בנה משא"כ לבתר דכתיב אותו על כרחך דצפורה שאני דלא הוי אפשר בענין אחר" ולפ"ז מובן אמאי הביא הב"י לימוד דאותו.

⁸⁵ שו"ע ונו"כ שם שם מו

⁸⁶ עיין בת' זכרון יוסף חיד"ד סוס"י כ"ו שכתב דהיינו שיהיה בן י"ג שנה דוקא דאע"ג שחייב בכל המצות מדרבנן משהגיע לחינוך היינו דוקא במצות שיכול לקיימן גם אחר שיגדיל משא"כ במצוה זו דפדיון שאם יקיימנה עכשיו לא יוכל לקיימה שוב כשיגדיל ע"ש וכעין סברא זו כתב המזרחי סוף פרשה לך לך בטעם הדבר לא מל אאע"ה א"ע קודם שנצטוה ע"ש. פ"ת שם כה

⁸⁷ עיין גליון מהרש"א שם כד שבמהרי"ל הלכות פדיון (עמוד תצב) דמוה"ר נתן צוה לכתוב על הטס בן כהן, ר"ל עדיין שייך לכהן. ומאי דלא חש שייכנו שהוא בן כהן ממש ולא בעי פדיון, דאם בן למה לו לכתוב, לחם חמודות שעל הרא"ש בכורות דף מ"ט (דברי חמודות שם סוף אות יז)

⁸⁸ כיון שלרוב פעמים הטס של כסף בא לידי איבוד. ש"ך שם כ, ודלא כהגאון בעל תוספות יום טוב בספרו דברי חמודות על הרא"ש בכורות דף מ"ט (פ"ח) אות י"ז דאין הב"ד יכולים לפדותו כשמת האב כשהוא קטן דכל עוד שהוא קטן אינו בר חיובא כו' וצריך לחזור ולפדות עצמו כשיגדל בלא ברכה. ואין דבריו מוכרחים. ש"ך שם יא

⁸⁹ ערך לחם להריק"ש שם מהרשב"א ז"ל בתשובה (ח"ב סימן שכא).

⁹⁰ שמות ל"ד ב

⁹¹ שו"ע ונו"כ שם ב

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

לפדות את בנה⁹². ואפי' מת האב⁹³, ואם פדאתו האשה מנכסי בעלה, אינו פדוי וכשיבא בעלה יפדנו בלא ברכה⁹⁴.

טו. כל בכור בניך תפדה בניך ולא בנותיך

אין האב⁹⁵ מחויב לפדות את בתו ואין האשה מצווה ג"כ לפדות עצמה כשתגדל דכתיב (שמות יג פסוק יג) כל בכור בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וגו', בניך ולא בנותיך.

טז. הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו

היה הוא לפדות⁹⁶ ויש לו בן לפדות, ויש לו כדי שניהם, יפדה עצמו תחלה, אע"ג שעל ידי זה יעבור יום שלושים ואחד, ואחר כך יפדה את בנו, ואם אין לו אלא חמשה סלעים יפדה את עצמו בהן דמצוה דגופיה עדיפא.

דף כט:

יז. הינא דאינא חמש משועבדים וחמש בני חורין ... מלוה דכתיב באורייתא לאו ככתובה בשטר דמיא והילכך מצוה דגופיה עדיף

אם אין לו⁹⁷ נכסים בני חורין כדי פדיון כגון ששעבד כל נכסיו עד שלא נשאר לו ה' סלעים בני חורין, אין הכהן גובה מן המשועבדים, אף על פי שקדם חוב הפדיון לחוב הבעל חוב, דקי"ל מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא. אלא כמלוה על פה שאינו גובה מן הלקוחות⁹⁸.

⁹² כתב בר"י אם פדאתו האשה מנכסי בעלה אינו פדוי וכשיבא בעלה אבי הבן יפדנו בלא ברכה דבר משה ח"א י"ד ס"ס ס"ד.

⁹³ פה"כ ע' ט' בשם תשו' מהר"ח או"ז

⁹⁴ פ"ת סק"ג

⁹⁵ לבוש יו"ד שה ב

⁹⁶ שו"ע ונו"כ שם טו

⁹⁷ שו"ע ונו"כ שם טז

⁹⁸ ט"ז שם טז ש"ך שם כא, ועיין ביאור הגר"א כט

הלכות הדרה היומי

מסכת מידושיז

יח. לפדות את בנו ולעלות לרגל פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל

היה בנו לפדות⁹⁹ או שהיה צריך לפדות את עצמו¹⁰⁰, והגיע עת לעלות לרגל ואין לו כדי לזה ולזה¹⁰¹, שאם יפדה בנו לא יהיה לו הוצאות הדרך, או שלא יהיה לו במה להתפרנס בירושלים בימי הרגל, או לקרבן ראיה¹⁰², פודה את בנו ואח"כ עולה לרגל אם יוכל, ואף על גב שזו מצוה עוברת, ופדיון הבן אין עוברת¹⁰³, מכל מקום פדיון הבן קודם בזה, שנאמר בפסוק (שמות לד פסוק כ) **כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תַּפְדֶּה ואח"כ וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רִיְקָם**.

אולם אם בודאי הוא שלא יוכל לעלות לרגל אח"כ, עולה לרגל קודם, כיון שהיא מצוה עוברת, ולא יוכל להשלימה אח"כ¹⁰⁴.

אם מילת הבן ופדיונו ביום אחד מקדימין המילה, אבל אם א"א עדיין למולו, אין ממתינין עם הפדיון עד שימול, אלא פודים בזמנו¹⁰⁵.

יט. היו לו חמשה בנים מחמש נשים שחייב לפדות כולן

אין פדיון¹⁰⁶ הבכור תלוי אלא בפטר רחם, שאם אינו בכור לאם אף על פי שהוא בכור לאב אינו חייב בפדיון. ואם יש לו כמה נשים, ויש לו בכור מכל אחת ואחת, חייב לפדות את כולם.

כ. בכור מנחלה ... ראשית אונו

⁹⁹ רמב"ם הלכות ביכורים פרק יא הלכה ד

¹⁰⁰ דרך אמונה שם כ מתוספתא פ"ו דבכורות

¹⁰¹ וגם הקרקע שלו אינה שוה ה' סלעים ויותר לקיים שניהם

¹⁰² חזו"א יו"ד סי' קפ"ז

¹⁰³ אבל באתרוג כה"ג אם אין לו מעות לשניהם יקנה אתרוג שזו מצוה עוברת ואם יכול לצאת באתרוג של אחר אף שמצוה לקנות משלו מ"מ פדה"ב קודם. בה"ל ס"ס תרנ"ו בשם מג"א ובכורי יעקב

¹⁰⁴ מאירי בסוגייתו, ואף על גב דגם מצות פדה"ב ביום ל"א עוברת מ"מ אפשר להשלימה אח"כ אבל מצות עליה לרגל עבר זמנו בטל קרבנו.

¹⁰⁵ גליון מהרש"א סי' ש"ה ס"א

¹⁰⁶ שו"ע ונו"כ שם יז

הלכות הדף היומי

מסכת מידות

הבכור נוטל¹⁰⁷ פי שנים¹⁰⁸ בנכסי אביו. והיינו שמחלקים הנכסים כאילו יש עוד בן¹⁰⁹, והוא נוטל כשני בנים. ונוטלם כאחד במיצר אחד.

בשונה מבכור לענין פריון הבן, בכור לנחלה¹¹⁰ הוא הנולד לאב ראשון¹¹¹, ואם ילדה תאומים, זה שיצא ראשון הוא הבכור שפטר הרחם¹¹², ואין משגיחין על האם, שאפילו ילדה אשה זו כמה בנים (מבעל אחר), הואיל וזה ראשון לאביו נוטל פי שנים שלא בפטר רחם תלה הכתוב אלא (דברים כא פסוק יז) ב – ראשית אנו לו משפט הבכרה.

ומטעם זה הבא אחר נפלים¹¹³, אף על פי שיצא ראש הנפל חי ומת אח"כ, כיון שאין אביו אונן ודוה עליו אינו בראשית אנו והשני בכור לנחלה¹¹⁴, ויש אומרים¹¹⁵ שאפילו נולד הנפל כולו, הבא אחריו בכור לנחלה.

כא. והיכא דלא אנמריה אבזה מיחייב איהו למיגמר נפשיה

¹⁰⁷ שו"ע ונו"כ חו"מ רעז א

¹⁰⁸ ומבואר בפוסקים שיש איסור להעביר מהבכור חלק הבכורה.

¹⁰⁹ כגון שיש בכור ובן אחד מחלקים לג' חלקים והבכור נוטל ב' שלישי, ואם יש חמשה בנים מחלקים לששה והוא נוטל כשנים, וכן על דרך זה חולקים לעולם, וכתב בשו"ת אבנ"ז (חו"מ סימן יד) שאם יש שני פשוטים, האחד ציית דינא ומוכן לתת פי שנים, והאחר אינו רוצה ליתן, אינו יכול לתבוע מהכשר שישלים גם עבד חלק השני.

¹¹⁰ שו"ע ונו"כ שם ח

¹¹¹ בהנחות חכמ"ש (סימן רעא) הביא בשם הגר"ח מוואלווין שדן במי שיש לו ב' נשים שהאחת נתעברה תחלה, והשניה ילדה ראשון, אי אזלינן בתר עיבור או בתר לידה, והוכיח מלשון הכתוב וילדו לו בנים האהובה והשנואה, שנאמר האהובה תחלה, ואח"כ כתוב והיה הבן הבכור לשנואה, וע"כ צ"ל שהשנואה נתעברה תחלה ואזלינן בתר עיבור. עיין שם. ולכאורה צ"ע דא"כ בתאומים שאין אנו יודעים מי נתעבר ראשון נימא שיהא בגדר ספק, ומדברי כל הפוסקים משמע שבתאומים לעולם אזלינן בתר לידה, ועי' בחכמ"ש מ"ש בזה.

¹¹² כנה"ג שם

¹¹³ שו"ע ונו"כ שם ו

¹¹⁴ ואף על פי שהוצאת ראשו חשיב כלידה, היינו דוקא בבן קיימא, אבל לא בנפל, דגבי בכור כתיב ראשית אונן מי שאביו אונן ודוה עליו, ובנפל אינו דוה עליו, ולכן חשיב השני בכור. ודין זה הוא בין במעוברת תאומים והוציא הנפל ראשו והחזירו ואח"כ יצא השני, ובין בעיבור אחר, כמפורש בסמ"ע (שם ס"ק יג).

¹¹⁵ סמ"ע (שם), דסו"ס אין לבו דוה אחר הנפל, והשני בכור לנחלה, והביא בשם שו"ת שארית יוסף (סימן כה) שפסק שאם נולד וחי כמה שעות, שהבא אחריו אינו בכור לנחלה, ודחה דבריו, וגם הש"ך (סק"א) הסכים לדברי הסמ"ע, אבל הט"ז כתב שאף השארית יוסף לא אמר אלא בספק נפל שאין אנו רואים בו שום ריעותא, ובזה אפילו הוציא רק ראשו אין השני בכור לנחלה, דרוב ולדות אינם נפלים, משא"כ בסוגיא ופירש"י דאיירי בודאי נפל, בין בהוציא ראשו ובין בנולד ומת, חשוב השני בכור לנחלה, וכ"כ בשער משפט מובא בפת"ש (שם סק"ג), ובשם שו"ת חת"ס כתב דהוי ספק והשתדל לפשר ביניהם, עיין שם, ועי' חידושי רעק"א שהביא מחלוקת בדין ולד סתם, שלא ידעו אם נגמרו חדשיו, ומת אחר כמה שעות, אם הבא אחריו בכור לנחלה, והגרעק"א הכריע דלא הוי בכור לנחלה, דבסתם ולד אזלינן בתר רוב ולדות ולד מעליא.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

מי שלא למדו אביו תורה¹¹⁶, חייב ללמוד לעצמו כשיכיר דכתיב (שם ה פסוק א) וְלִמְדֶתֶם אֹתָם וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשֹׂתָם. זו מצות עשה של תלמוד תורה על כל אדם לעצמו ללמוד כל התורה שבכתב ושבעל פה כולה.

כב. כל שמצווה ללמוד מצווה ללמד וכל שאינו מצווה ללמוד

אינו מצווה ללמד ... דלא מיחייבה למילף נפשה ...

שאינ אחרים מצווין ללמדה ... את בניכם ולא בנותיכם

ואינו חייב ללמוד לבתו תורה¹¹⁷, דדרשינן (דברים יא פסוק יט) וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם וְלֹא לְבָנוֹתֵיכֶם.

ואשה אינה חייבת ללמוד לבנה, דכיון שהיא עצמה אינה חייבת ללמוד אינה חייבת ללמד, ודרשינן לה הכי, כתיב ולמדתם אותם את בניכם וכתיב ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, ולמדתם דומיא דלמדתם כל שאחרים מצווין ללמדו מצווה ללמוד לעצמו, ואשה אין אחרים מצווין ללמדה דכתיב לבניכם ולא לבנותיכם, אינה מצווה גם כן ללמוד לעצמה, וכיון שאינה מצווה גם כן ללמוד לעצמה אינה מצווה ללמד לאחרים, דדרשינן גם כן ולמדתם דומיא דולמדתם כל מי שמצווה ללמוד לעצמו מצווה ללמד לאחרים, ואשה אינה מצווה ללמוד לעצמה אינה מצווה ללמד אחרים. ומכל מקום אם למדתו שכרה גדול¹¹⁸.

ומכל מקום¹¹⁹ אם היא עוזרת לבנה או לבעלה בגופה ומאודה שיעסוק בתורה חולקת שכר עמהם ושכרה גדול מאחר שהם מצווים ועושים על ידיה מה שאין כן באשה שלמדה תורה שיש לה שכר אבל לא שכר גדול כשכר האיש מפני שאינה מצווה ועושה.

וכבר התבאר במסכת סוטה דף כ: שאשה שלמדה תורה¹²⁰ אף על פי שאינה מצווה יש לה שכר אבל לא כשכר האיש, שכל המצוה על דבר ומקיימו יש לו שכר יותר ממי שאינו מצווה ומקיימו, מפני שהמצווה דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו¹²¹,

¹¹⁶ שו"ע ונו"כ יו"ד רמא א שו"ע הרב הלכות תלמוד תורה פרק ב

¹¹⁷ לבוש שם א

¹¹⁸ ערך לחם למהריק"ש שם

¹¹⁹ שו"ע הרב הלכות תלמוד תורה פרק א יד

¹²⁰ שו"ע ונו"כ יו"ד רמז ו

¹²¹ לבוש, ט"ז ג, ש"ך ז

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

מה שאין כן במי שאינו מצווה שאינו דואג אלא עושה אותה מרצונו, מכל מקום שכר קצת יש לו.

אולם אף על פי שיש לאשה קצת שכר כשלומדת תורה, צו חז"ל שלא ילמד אדם את בתו תורה, מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונות להתלמד ומוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן, אמרו חכמים ז"ל כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות.

במה דברים אמורים בתורה שבעל פה שהוא דבר עמוק וצריך עיון רב ואין דעתן סובלתו, וגם בזמנינו¹²² מי הוא זה, יהיה מי שיהיה אף אם גובה ארזים גבהו ושיאו עד לשמים יעלה, שיכול לסטות בכבלשהו מפסק ברור בש"ס ובשו"ע ומוסכם מכל הפוסקים, וכל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות, ואיך אפשר לעשות ח"ו מתיפלות גדר לאמונה קדושה ופרישות. אבל תורה שבכתב ילמדה פשוטי הדברים¹²³, אך עומק ההבנה לא ילמוד אותה לכתחלה, ואם מלמדה אינו כמלמדה תיפלות.

לפיכך אין ללמד לבנות משניות שהוא תורה שבע"פ ורק פרקי אבות משום שהוא עניני מוסר והנהגות טובות יש ללמדם בהסבר לעוררן לאהבת תורה ולמדות טובות, אבל לא שאר המסכתות¹²⁴.

וכן אין ללמד ספרי חקירה לנשים¹²⁵, וכל שכן שאין ללמד ספרי קבלה, וכעת¹²⁶ בעו"ה שקבלת האבות נתרופף מאד מאד וגם מצוי שאינו דר במקום אבותיו כלל, ובפרט

¹²² היה קשה עלי מאד לצאת מגדרי, אך לא אוכל לעצור במילין. ולדעתי זה יסוד ושורש להצלת הדור כשהחושך יכסה ארץ וטומאה בוקעת ועולה. ואין להביא ראיה מנשים קדושות שלמדו לעצמם שידעו ואמדו בעצמם, משא"כ לעשות כלל לרבים בדור שפל זה, וח"ו לפרוץ ולסטות מפסק הברור בש"ס ובשו"ע שאסור ללמד תורה. שו"ת דברי יציב חלק יורה דעה סימן קלט

¹²³ שמצינו בפרשת המלך הקהל את העם האנשים והנשים והמלך היה לומד ספר משנה תורה ויש להקשות אם כן אפי' לכתחלה שרי כמו התם נראה לי דהתם לא דרש המלך כי אם פשוטי הדברים וזה באמת מותר אף לדין לכתחלה כמו שהוא המנהג בכל יום מה שאין כן בלימוד פירוש דברי תורה דרך התחכמות והבנה אסרו לכתחלה וזה מובן בלשון התלמוד אנשים ללמוד והנשים לשמוע דהיינו שהנשים לא ישימו לב רק בפשוטי הדברים לשמוע אותן אבל לא בחלק הלימוד כמו שזכרנו כן נראה לי. ט"ז שם ד

¹²⁴ שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן פו

¹²⁵ ומה מאד רע עלי המעשה שנפרץ הדבר כעת עד כדי כך שמלמדים ספרי חקירה לנשים שדעתן קלות, שכידוע היו גדולי ישראל מתנגדים בכל תוקף ללימוד זה גם לת"ח ולומדים. ועיין בספר אור החיים למהר"י יעב"ץ מגולי ספרד מה שהרעיש בזה, והעיד (בפ"ב וסופ"ה) שבגלות ספרד אלו שלמדו מחקר לא יכלו לעמוד בנסיון ונשתמדו רח"ל, ופשוטי העם באמונתם המהורה והנשים באמונתם הפשוטה עמדו ומסרו נפשם על קדושת השי"ת ומעיד אני עלי שמים וארץ שבאו לפני כמה בתולות הלומדות בבתי"ס חרדים למאד, ובכו לפני במר נפשם ליתן להם עצות יען נתעוררו להם רח"ל ספקות ודעות זרות באמונת השי"ת ותורתו רח"ל, ע"י שלמדו עמהם מדעות אריסטו וכדו' לזה, ואינן יכולות להתגבר על דברי הכפירה שניטעו בלבותם. ובאמת היו צריכים לצווח ככרוכיא ע"ז עד שיתבטל הדבר. ועוד זאת שמעתי ממקומות שמלמדים להם גם ספרי קבלה, ואיך ירהיבו זאת בנפשם, שבכלל בענין לימוד ספרי קבלה לרבים כמה כרוכרים כרוכר בזה. שו"ת דברי יציב חלק יורה דעה סימן קלט

¹²⁶ לשון הכהן הגדול מאחיו הגה"צ הבעל חפץ חיים ז"ל בספרו לקוטי הלכות על סוטה בסוגייתנו וז"ל: ונראה דכל זה דוקא בזמנים שלפנינו שכל אחד היה דר במקום אבותיו וקבלת האבות היה חזק מאד אצל כל אחד ואחד להתנהג בדרך שדרכו אבותיו וכמאמר הכתוב שאל אביך ויגדך בזה היינו יכולים לומר שלא תלמוד

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אותן שמרגילין עצמן ללמוד כתב ולשון העמים, בודאי מצוה רבה ללמדם את הבנות חומש וגם נביאים וכתובים, ומוסרי חז"ל כגון מסכת אבות, וספר מנורת המאור וכדומה, כדי שיתאמת אצלם ענין אמונתנו הקדושה, שאם לא כן עלול שיסורו לגמרי מדרך ד' ויעברו על כל יסודי הדת ח"ו¹²⁷.

ומכל מקום חייבת האשה ללמוד דינים השייכים לה, וחייב אדם ללמוד לבנותיו המצוות כמו פסקי הלכות¹²⁸. ואשה אף על פי שאינה חייבת ללמד את בנה תורה, מכל מקום אם עוזרת לבנה או לבעלה שיעסקו בתורה חולקת שכר ביחד איתם כמו האיש העוזר לחבירו.

נג. הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו ... אם בנו זריז וממילא ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו

היה הוא¹²⁹ צריך ללמוד, ויש לו בן ללמוד, ואין ידו משנת להספיק לשניהם, אם שניהם שוים הוא קודם לבנו דמצוה דגופיה עדיף.

ואם בנו נבון ומשכיל מה שילמוד יותר ממנו, יקדים בנו ללמוד והוא יטרח אחר מוזנות ויספיקנו¹³⁰, ויהיה שכרו גדול כאילו למד בעצמו, על דרך (דברים לג פסוק יח) שְׂמַח זְבוּלָן בְּצִאתָהּ וּגּו'. מיהו אף על פי שבנו קודם לא יבטל הוא מה שיכול ללמוד, לקיים בעצמו גם כן (שם ה פסוק א) וּלְמִדָּתָם אֹתָם וּגּו'.

תורה ותסמוך בהנהגה על אבותיה הישרים, אבל כעת בעו"ה שקבלת האבות נתרופף מאד מאד וגם מצוי שאינו דר במקום אבותיו כלל ובפרט אותן שמרגילין עצמן ללמוד כתב ולשון העמים בודאי מצוה רבה ללמדם חומש וגם נביאים וכתובים ומוסרי חז"ל כגון מסכת אבות וספר מנורת המאור וכדומה כדי שיתאמת אצלם ענין אמונתנו הקדושה דאל"ה עלול שיסורו לגמרי מדרך ד' ויעברו על כל יסודי הדת ח"ו עכ"ל.

¹²⁷ בספר מאזנים למשפט (להגר"ז סורוצקין שליט"א) סי' מ"ב האריך ג"כ ברעיון זה דעל תורה שבכתב אין שום פקפוק דמותר ללמד בדור תהפוכות זה שהאמונה אבדה מרוב בני אדם, ואפי' בתורה שבע"פ מותרת ללמוד המסקנא האחרונה בלא קושיות ופירוקים, וההיפך מזה בזמנינו, כל מי שאינו מלמד את בתו דעת ד' ותוכן יהודי מקורי שישמשו כתרים בפני השפעת הרחוב, הרי הוא מלמדה ממילא את אותה הטיפלות הממלאה עתה את חי הרחוב ע"ש. ועיין שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן ג.

¹²⁸ שאם לא תדע הלכות שבת איך תשמור שבת, וכן כל מצוות כדי לעשות להזהר במצות, שהרי בימי חזקיה מלך יהודה אנשים ונשים גדולים וקטנים ידעו אפי' מהרות וקדשים, וזהו הקהל את העם האנשים והנשים והטף (דברים ל"א – י"ב) וזהו אתם נצבים היום כולכם וגו' נשיכם וגו' עכ"ל ספר חסידים שיי"ג.

¹²⁹ שו"ע ונו"כ שם רמה ב

¹³⁰ לבוש שם. עיין ט"ז א שהבין שהחייב הוא ללמוד עם בנו ולא שיטרח אחר מוזנות, אולם עיין בדגול מרבבה שם שהביא בשכספ משנה (תלמוד תורה א, ד) לא פירש כן דבריו של הרמב"ם, אלא מיירי ששלחו לבית המדרש והוא יתן עסק לפרנסתו, וכן מצינו בגמרא (קידושין כט, ב): (מהדו"ת)

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

**כד. ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה
ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה ...
הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה ... ולא פליגי הא לן
והא להו**

לעולם¹³¹ ילמוד אדם תורה ואחר כך ישא אשה, שאם ישא אשה תחלה אי אפשר לו לעסוק בתורה מאחר שריחיים בצוארו, ואם אי אפשר לו בלא אשה מפני שיצרו מתגבר עליו, ישא אשה תחלה ואחר כך ילמוד תורה בטהרה.

ואם אין צריך לטרוח בפרנסתו, ישא אשה ואחר כך ילמוד תורה¹³².
מי שעוסק בתורה¹³³, וירא שע"י שישא אשה יבטל מן התורה¹³⁴ משום טרחת מזונותיו¹³⁵ מותר להתאחר, ואין קצבה לדבר¹³⁶, והוא שאין יצרו מתגבר עליו¹³⁷.

¹³¹ שו"ע ונו"כ שם רמו ב

¹³² ביאור הגר"א שם טו

¹³³ שו"ע ונו"כ שם ג

¹³⁴ ואם ע"י נשואיו לא יוכל ללמוד בבית רבו אע"ג דיוכל ללמוד ביחידות מסתפק במהר"ם מינץ אם מותר להתאחר משום כך. הגה' רע"א שם סעיף א.

¹³⁵ ואפילו הוא עשיר ובכל זאת מתיירא שיתבטל מתורה מחמת טרחת מזונותיו, מותר להתאחר. ואפילו אינו וודאי שיתבטל מחמת כן. ב"ח שם.

¹³⁶ ב"ש שם ס"ק ה', ומשמע שמותר להתאחר משום כך אף יותר מגיל עשרים, אבל בב"ח יו"ד ריש סי' רמו כתב שיש קצבה והדבר מוטל לפי אנשי דורו ולפי מה שהוא רוחב לבו יעסוק בתורה תחילה מספר שנים ואח"כ ישא אשה ועיין בשו"ע הרב שם שכתב שכל מי שכח זכרונו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבע"פ כולה, לא ישא אשה עד שילמוד תחילה תורה שבע"פ כולה, שהם כל ההלכות בטעמיהם בדרך קצרה, שהן פי' כל התרי"ג מצוות בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים, ואח"כ ישא אשה ויעסוק אח"כ כפי הפנאי שלו בעיון וכו' שאם ישא אשה תחילה, יהיה רחיים בצוארו ולא יוכל לעסוק בתורה כראוי כ"כ ללמוד ולזכור כל ההלכות בטעמיהן וכו', ולכן נדחית מפני למוד זה מצוה רבה של פריה ורביה אף שהיא גדולה מכל המצוות, ולא אמרו שמבטלין ומפסיקין מת"ת כדי לקיים מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים אלא להפסיק לפי שעה וזמן מה, שאין בו אלא ביטול מצות העסק ולימוד התורה תמיד, אבל לא ביטול מצות ידיעת התורה באר היטב בפירושה שהן ההלכות כולן בטעמיהן בדרך קצרה. אבל בישם של שלמה קידושין פ"א סו"ס נו כתב שלא יאחר יותר מגיל כ"ד ועיין בחזו"א יו"ד סי' קנב אות ב שכתב, שלכאורה כיון שאחר גיל עשרים כל ימיו בהרהור עבירה, אין היתר לאחר מעבר לגיל זה אף אם הוא כדי ללמוד תורה, וכתב וצ"ע בפוסקים. מדכתב הנמק"י (יבמות ריש דף יט ב' מדפי הרי"ף) דאיסור לשהות בלא אשה הוא משום הרהור:¹³⁷

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

וכבר התבאר מסכת יבמות דף סא: שמי שעוסק בתורה¹³⁸, וירא שע"י שישא אשה יבטל מן התורה¹³⁹ משום טרחת מזונותיו,¹⁴⁰ מותר להתאחר אפילו יותר מגיל עשרים, ואין קצבה לדבר¹⁴¹, והוא שאין יצרו מתגבר עליו¹⁴².

מי שחשקה נפשו בתורה תמיד, ונדבק בה כל ימיו כבן עזאי ולא נשא אשה, אין בידו עוון¹⁴³, והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו¹⁴⁴.

כה. בן עשרים שנה ולא נשא אשה ... כל ימיו בהרהור עבירה ... כיון שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו

להלן דף ל. יתבאר בעזה"ת שמצוה לישא אשה בגיל שמונה עשרה, אך מכל מקום מי שאינו ירא שיבטל מן התורה, לא יעבור¹⁴⁵ את גיל עשרים בלא לישא אשה¹⁴⁶. ולא עוד אלא שאם עברו עליו עשרים שנה ולא נשא בית דין כופין אותו לישא אשה כדי לקיים מצות פריה ורביה. אלא שבזמנינו

¹³⁸ שו"ע ונו"כ שם ג

¹³⁹ ואם ע"י נשואיו לא יוכל ללמוד בבית רבו אע"ג דיוכל ללמוד ביחידות מסתפק במהר"ם מינץ אם מותר להתאחר משום כך. הגה' רע"א שם סעיף א.

¹⁴⁰ ואפילו הוא עשיר ובכל זאת מתיירא שיתבטל מתורה מחמת טרחת מזונותיו, מותר להתאחר. ואפילו אינו וודאי שיתבטל מחמת כן. ב"ח שם.

¹⁴¹ ב"ש שם ס"ק ה', ומשמע שמותר להתאחר משום כך אף יותר מגיל עשרים, אבל בב"ח יו"ד ריש סי' רמו כתב שיש קצבה והדבר מוטל לפי אנשי דורו ולפי מה שהוא רוחב לבו יעסוק בתורה תחילה מספר שנים ואח"כ ישא אשה ועיין בשו"ע הרב שם שכתב שכל מי שכה זכרוננו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבע"פ כולה, לא ישא אשה עד שילמוד תחילה תורה שבע"פ כולה, שהם כל ההלכות בטעמיהם בדרך קצרה, שהן פ"י כל התרי"ג מצוות בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים, ואח"כ ישא אשה ויעסוק אח"כ כפי הפנאי שלו בעיון וכו' שאם ישא אשה תחילה, יהיה רחיים בצוארו ולא יוכל לעסוק בתורה כראוי כ"כ ללמוד ולזכור כל ההלכות בטעמיהן וכו', ולכן נדחית מפני למוד זה מצוה רבה של פריה ורביה אף שהיא גדולה מכל המצוות, ולא אמרו שמבטלין ומפסיקין מת"ת כדי לקיים מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים אלא להפסיק לפי שעה וזמן מה, שאין בו אלא ביטול מצות העסק ולימוד התורה תמיד, אבל לא ביטול מצות ידיעת התורה באר היטב בפירושה שהן ההלכות כולן בטעמיהן בדרך קצרה. אבל ביטול שלמה קידושין פ"א סו"ס נו כתב שלא יאחר יותר מגיל כ"ד ועיין בחזו"א יו"ד סי' קנב אות ב שכתב, שלכאורה כיון שאחר גיל עשרים כל ימיו בהרהור עבירה, אין היתר לאחר מעבר לגיל זה אף אם הוא כדי ללמוד תורה, וכתב וצ"ע בפוסקים.

¹⁴² מדכתב הנמק"י (יבמות ריש דף יט ב' מדפי הרי"ף) דאיסור לשהות בלא אשה הוא משום הרהור:

¹⁴³ ואפילו שאין עליו טרחת מזונות, כיוון שחשקה נפשו תמיד אין בידו עוון. (ב"ש שם ס"ק ה'). ולכתחילה לא יעשה כן. מ"ז שם ס"ק ו'.

¹⁴⁴ ובדורות אלו אין מי שיכול להיות כבן עזאי. (ברכ"י שם אות י"א בשם ריטב"א שכ"כ בשם בעלי התוספות) וכ"כ בערוך השולחן שם סעי' יד וכתב "ובהכרח לומר שבן עזאי לא היה ביכולתו לפרוש מן התורה כלל וכלל, ואפשר שהיתה סכנת נפשות אם היה פורש מן התורה."

¹⁴⁵ שו"ע ונו"כ אבה"ע"ז א ג

¹⁴⁶ כמו שהיה אדם הראשון בעת הבריאה כבן עשרים, כמו שאמרו במדרש (הובא בפירוש הרא"ש על התורה) על הן האדם היה כאחד ממנו, כלומר בן עשרים כמנין הי"ה וחייב בעונשים. לבוש שם.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

זה אין ידינו תקיפה כל כך על הזיווגין, לכך אין כופין שום אדם לישא אשה בבן עשרים.

בימינו שנהגו להתאחר יותר מבן כ', אפשר שסמכו על כך שאנו צריכין לרבותינו או לישיבה כדי ללמוד, ואחר הנישואין קשה עלינו ללמוד במקום רבותינו¹⁴⁷, ואפשר שסמכו עוד משום כיון שבימינו טרחת המזונות קשה מבימיהם¹⁴⁸, ומצוי יותר ליבטל מלמוד התורה משום כך¹⁴⁹, וכן אפשר שסמכו על כך שמותר להתאחר כדי למצוא זווג הגון¹⁵⁰, וכדי שלא יהיה קטטה בין בני הזוג¹⁵¹, ועכ"פ גם לטעמים הנ"ל אין להתאחר יותר מבן כ"ד¹⁵².

¹⁴⁷ וכמהר"ם מינץ הנ"ל הע' ז' ועוד אפשר שסמכו על מש"כ בשו"ע הרב הלכות ת"ת מובא לעיל הע' ט שכל מצוה שע"י מתבטל מצות ידיעת התורה באר היטב נדחת מפני מצות ת"ת ואנן צריכים לרבותינו בלא טרחת פרנסה כדי לקבל יסודות בדרך לימוד התורה:

¹⁴⁸ וברמב"ם הלכות דעות פ"ה ה"א כתב "דרך בעלי דעה שיקבע לו אדם מלאכה המפרנסת אותו תחילה, ואחר כך יקנה בית דירה, ואחר כך ישא אשה, שנאמר מי האיש אשר נטע כרם ולא חלל, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, מי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה, אבל הטפשיין מתחילין לישא אשה ואחר כך אם תמצא ידו יקנה בית ואחר כך בסוף ימיו יחזור לבקש אומנות או יתפרנס מן הצדקה, וכן הוא אומר בקללות אשה תארש בית תבנה כרם תטע, כלומר יהיו מעשיך הפוכין כדי שלא תצליח את דרכיך, ובברכה הוא אומר ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו" ולפ"ז גם מי שאינו עוסק בתורה מותר בזמנינו להתאחר כדי שיוכל למצוא פרנסה, אמנם אפשר דהרמב"ם איירי במי שאינו בן עשרים אבל אחר גיל עשרים גם לצורך זה אסור להתאחר, ובאמת בקרא איירי ביוצאים למלחמה מבן עשרים שנה. ועיין במדבר פ"א פס' ג ועיין בשו"ת חתם סופר אה"ע ח"ב סי' קנה וז"ל כי לפע"ד י"ל ולחלק דבצדיק גמור העושה תורתו קבע ומלאכתו ארעי וביתו אשר בנה הוא בית אלפנא ועמודי דגרסי, אותו יש לו להקדים דבר מה לפרנסתו וליטע כרמו תחלה, שיהיה לו מוכן לפרנסתו כדי שילמוד ברווח ואח"כ יבנה בית מדרשתו, כי התכלית הוא המאחר, ואמנם ברוב האנשים הבית הוא מקום מוכן להתפרנס ולעשות עם צרכי העה"ז ע"כ קודם לפרנסתו כי משם תוצאות חיים של העה"ז ולפ"ז מעם האיחור הוא משום לימוד תורה שדוחה את מצות נשיאת אשה, אבל משום פרנסה לחוד לא מצאנו ועיין שו"ת יהודה יעלה להר"י אסאד ח"ב סי' עז:

¹⁴⁹ מובא באוה"פ בשם האחרונים, וכעין זה מצינו בים של שלמה יבמות פ"ו סי' מ וז"ל "משרבו הנדוניות בסיבת קושי הגליות והמחיה, יכול לומר, לא מסתייע לי שאמצא זיווג שתספק לי בנדוניא, ועל כן לא נהגו לכוף אפי' בדברים כדי שישא אשה, אם יש לו אמתלא, אבל מצוה על החכם שיוכיחנו על ככה":

¹⁵⁰ כפ"ת ס"ק ה' בשם מהריק"ש. ואפי' יש לו שידוך הגון, רק ימצא הגון ממנו, גם בכה"ג מותר להתאחר אע"ג שמתאחר יותר מגיל עשרים, כיון שמותר לאחר מצוה כדי שיוכל לקיימה באופו יותר משובח. (מהר"ם שיק ס"ק י' ובשו"ת מהר"ם שיק אבהע"ז סי' א ועיין בב"ק פ' א'):

¹⁵¹ ובדורותינו מחמת חלישות הדעות כשמתחתנים בגיל מוקדם, מצוי קטטה בין בני הזוג עד כדי גירושין ח"ו, ולכן ממתנים עד שיעמדו על דעתם בבשלות, ושלמות הדעת והמדות. ומעם היתר משום קטטה, מוזכר ברמ"א שם סעיף ח' בסופו, ובאחרונים משמע דכל הטעמים הנ"ל שייכים אף במי שלא קיים מצוות פרו ורבו ועיין בשדי חמד מערכת חתן וכלה אות כא שאם שוהה מחמת הכשר לנישואין לית לן בה שהרי נותנים לבתולה י"ב חודש לפרנס את עצמה ולתקן מה שהיא צריכה לה וא"כ אפשר שוהה הטעם ששוהים בזמנינו כדי שיהיה האדם מוכשר הן מבחינה רוחנית והן מבחינה ממונית לישא אשה אבל להתאחר סתם אסור:

¹⁵² פ"ת ס"ק הנ"ל. וזה דווקא בסיבות שחוי' לגופו, אבל סיבות שבגופו או משום ביטול ת"ת, אין לדבר קיצבה וכן עיין בספר המצוות הקצר לחפ"ן חיים מצות עשה מ"ג שמחמת לימוד תורה רשאי להתאחר עד גיל כ"ה ועיין בספר בנין עדי עד עמ' 15 שהכוונה היא שיתחיל שידוכים בגיל 24 והביא שם מהחזו"א שהגיל הראוי הוא גיל 20 עד גיל 23: